

**AANVULLEND ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK
(AAO) OP HET KASTEELTERREIN BOEKESTEIN
IN DE GEMEENTE MAASLAND**

Delftse Archeologische Rapporten 10

Epko J. Bult

Opdrachtgever:
periode van uitvoering:
Kosten:
versie:
status:
Uitvoering:

N.A. v/d Marel Beheer B.V.
september 2000
fl. 12.519,- excl. BTW
6 januari 2001
definitief rapport
Gemeente Delft
Vakteam Archeologie
Postbus 53
2600 AB Delft
e-mail: ebult@delft.nl

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	
1.1 Algemeen	2
1.2 Ligging onderzoeksgebied	
3	
1.3 Onderzoeksvraagstellingen	4
1.4 Methode van onderzoek	5
2. Vooronderzoek (SAI)	
2.1 Methode van onderzoek	8
2.2. Historisch onderzoek	8
2.3 Geologie	10
2.3.1 Geologie algemeen	10
2.3.2 Samenstelling van de bodem nabij Boekestein	11
2.3.3 Geologische verwachting	13
2.4 Archeologie	14
2.4.1 Archeologische context van de vindplaats	14
2.4.2 De vindplaats	17
3. Veldwerk (AAO)	
3.1 Methode van onderzoek	19
3.2 Resultaten	22
3.3 Archeologische interpretatie	32
4. Conclusies en aanbevelingen	
4.1 Conclusies	35
4.2 Aanbevelingen	36
Bibliografie	38
Gebruikte afkortingen	40
Bijlagen	41

1. INLEIDING

1.1 Algemeen

In opdracht van loonbedrijf N.A. van der Marel B.V. te De Lier heeft een Aanvullend Archeologisch Onderzoek (AAO) plaatsgevonden op de plek van een nieuwbouwlocatie te Maasland. De bouwlocatie ligt aan de Burgerdijkseweg 12A-14 en beoogt de vestiging van een agrarisch hulp- en nevenbedrijf. Op de bouwlocatie is momenteel bestaande bebouwing aanwezig welke voor de nieuwbouw ten dele gesloopt gaat worden. Alleen het bestaande woonhuis zal worden gehandhaafd.

Het nieuwbouwplan betreft de bouw van een bedrijfsruimte met kantoor en een opslagloods die is opgebouwd uit één bouwlaag. De afmetingen van de bedrijfsruimte bedragen 60 x 40 m². Van dit oppervlak zal 13 x 22 m worden gebruikt voor kantoorruimte. Het oppervlak van de opslagloods bedraagt 30x20 m. Voor de nieuwbouw is het plan om zowel de constructie als de vloer te funderen op palen. Volgens berekeningen zou een fundatie op staal van de vloeren een zetting van 700 - 1000 mm kunnen veroorzaken. Voor de bedrijfshal met kantoor worden in totaal 262 palen met een doorsnede van 290 mm voorzien die tot op de pleistocene zandlaag worden geheid. Voor de opslagloods worden in totaal 74 palen voorzien.

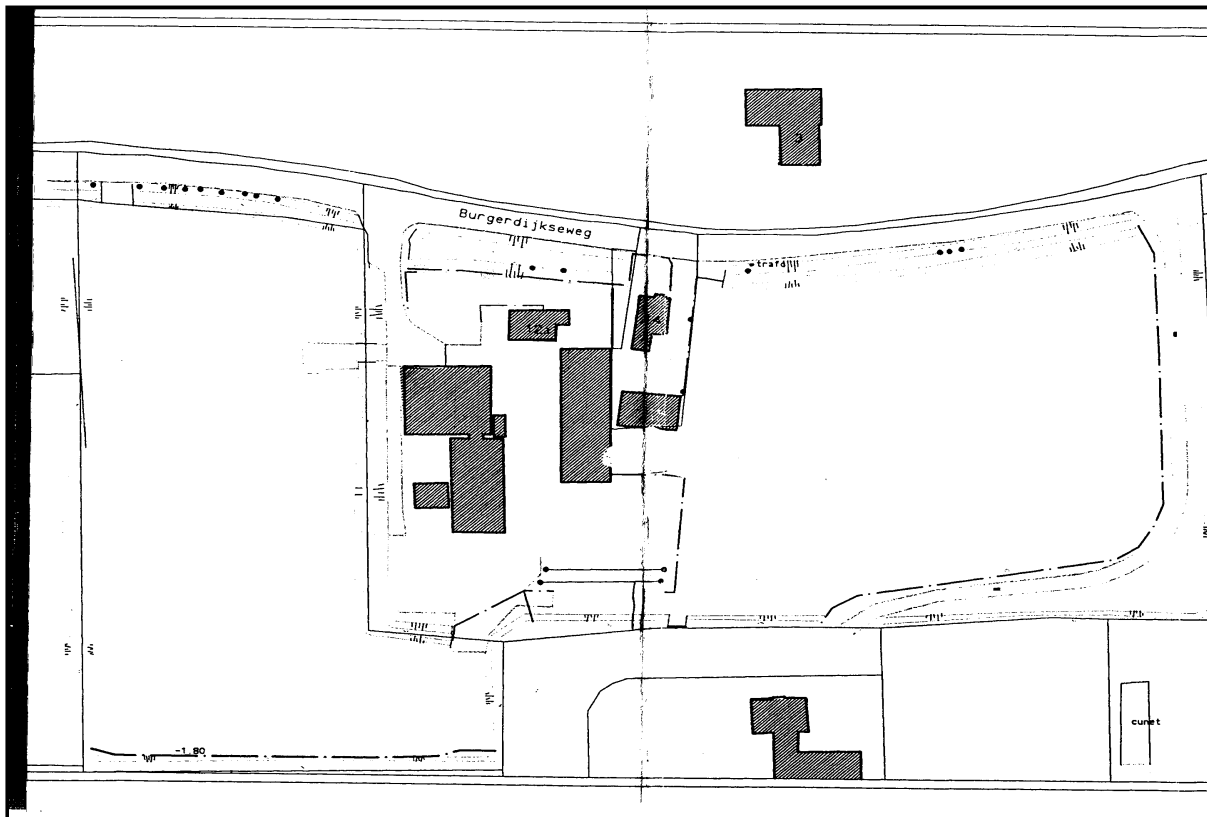
De voorgenomen bouwplannen wijken af van het bestaande bestemmingsplan. Daarom is het bouwplan via de zogenaamde artikel 19 procedure voorgelegd aan de provincie Zuid-Holland. Door bureau Cultuur van de Provincie is aangegeven dat op de bouwlocatie archeologische vondsten verwacht kunnen worden. Het terrein is op de Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland (AMK) aangegeven als object 37B-32 met de kwalificatie: *terrein van hoge oudheidkundige waarde*. Voor deze terreinen geldt dat ingrepen op zo'n terrein zo veel mogelijk dienen te worden vermeden. Indien de ondergrond toch geroerd wordt, is een aanlegvergunning nodig, wat inhoudt dat verstoring van de bodem niet eerder mag plaatsvinden dan nadat er archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden.

Op 22 februari 2000 heeft op het gemeentehuis van Maasland een bespreking plaatsgevonden over de stappen die moeten worden genomen om van de provincie een verklaring van geen bezwaar te verkrijgen. Naar aanleiding van dat gesprek is door de opdrachtgever nog een poging gedaan de voorgenomen bouwlocatie te verplaatsen naar een naastgelegen perceel waarop geen archeologische resten zijn aangetoond. Dit verzoek werd door de Dienst Landelijk Gebied afgewezen, zodat de aanvankelijke locatie gehandhaafd bleef. Dit bete-

kende dat er voordat een verklaring van geen bezwaar door de provincie kan worden afgegeven, eerst archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd. De opdracht voor de uitvoering van een verkennend onderzoek werd op 9 augustus 2000 aan de gemeente Delft verleend (Bijlage 1).

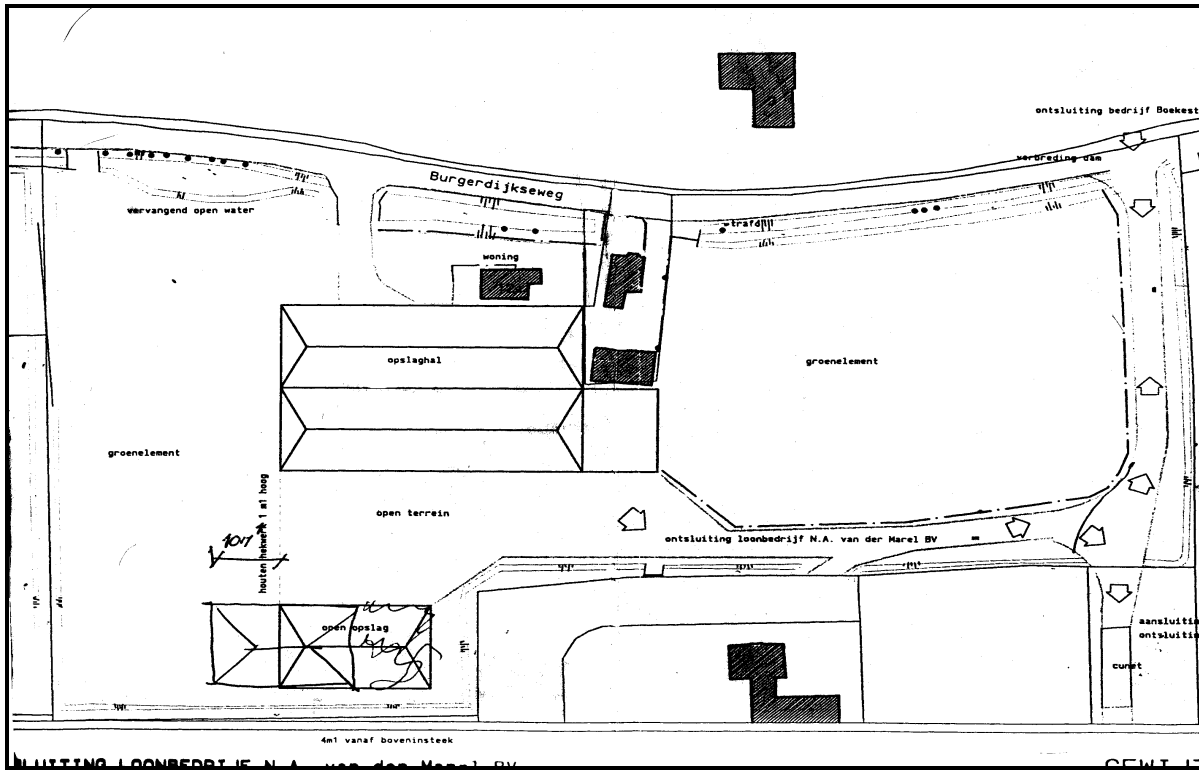
1.2 Ligging onderzoeksterrein

Het onderzoeksterrein is aangekocht door de firma N.A. van der Marel B.V. Het perceel ligt ten oosten van de Burgerdijkseweg. Deze weg vormt de grens tussen de gemeenten Maasland en De Lier. Langs deze weg liggen meerdere boerderijwerven. Op de werf Boekestein staat momenteel een los woonhuis waar achter een houten wagenschuur staat, en twee stalgebouwen, één aan de noordzijde van de werf en één aan de zuidzijde van de werf achter de houten wagenschuur. De werf is aan de west-, zuid-, en oostzijde door een sloot begrensd. Aan de noordzijde vormt een hek de begrenzing (Afb. 1). De sloot aan de zuidzijde is recentelijk gedempt. De toegang tot de werf is momenteel ontsloten via een pad dat aan de zuidzijde van de werf vanaf de Burgerdijkseweg tot achteraan de oostgrens van de werf loopt. Vanaf deze toegangsweg kan men tussen de woning en de houten schuur op het centrale deel van de werf komen, of achter langs de zuidelijke stal.

Afb. 1: De oorspronkelijke situatie op het terrein Boekestein.

De voorgenumen nieuwbouw betekent dat de beide schuren en de houten wagenloods plaats gaan maken voor een opslaghal die met een dubbele kap dwars over de werf achter het woonhuis zal worden gebouwd. Een tweede open opslag zal ten oosten van de huidige werf worden gebouwd. Voorts zal het toegangspad worden verlengd van de zuidkant van de werf naar een strook grond veel verder noordelijk van de werf, en van daar uit in zuidelijke richting worden verlegd zodat men op de oostkant van de werf aansluit (Afb.2).

Afb.2: Het voorstel tot inrichting van het terrein van Boekestein

Een vergelijking tussen de AMK kaart en de voorgenumen verbouwingen (Afb.2) leert dat de open opslag buiten het terrein dat op de AMK als archeologisch terrein is aangemerkt. Deze plek zal in de rest van het onderzoek dan ook verder buiten beschouwing worden gelaten.

1.3 Onderzoeksvraagstellingen

Volgens de toelichting op de AMK Zuid-Holland bevinden zich op het terrein van het bouwplan mogelijk de resten van het middeleeuwse kasteel Boekestein. Het verkennend archeologisch onderzoek heeft tot doel om de volgende vragen te beantwoorden:

- 1. Heeft kasteel Boekestein inderdaad op de locatie van het bouwplan bestaan?
- 2. Wat zijn de begrenzingen van het kasteelterrein?
- 3. Bevatten de oudheidkundige resten nog voldoende archeologische informatie over het object?
- 4. Wat zal de aantasting zijn als de voorgenomen bouwplannen worden uitgevoerd?
- 5. Zijn er alternatieve bouwwijzen die de eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen sparen?
- 6. Indien de archeologische waarden niet in het bouwplan kunnen worden ontzien, welke stappen moeten dan worden genomen om die waarden als nog door middel van documentatie veilig te stellen?

1.4 Methode van onderzoek

Modern archeologisch onderzoek wordt veelal in getrapte fasen uitgevoerd. Dit proces staat bekend als de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Het proces bestaat uit de volgende stappen:

1. Standaard Archeologische Inventarisatie (SAI)

In deze fase wordt bureauwerk verrichten om te achterhalen wat er van het gebied bekend is, of er archeologische vindplaatsen in het gebied bekend zijn en hoe de bodemgesteldheid is. Daarvoor wordt zo mogelijk gebruik gemaakt van reeds aanwezige gegevens, waaronder boringen verricht voor milieutechnisch onderzoek. Ook wordt een veldkaart gemaakt die gebruikt worden om gegevens op te noteren tijdens het veldwerk.

2. Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI)

De fase bestaat uit veldwerk bestaande uit het belopen van het terrein, inspectie van slootkanten, molshopen en open plekken tussen het gras om aanwijzingen in de vorm van scherven aardewerk, botten, natuursteen, houtskool etc. te verkrijgen waaruit zou kunnen worden afgeleid of er archeologische resten in de grond aanwezig zijn. In geval van twijfel of onzekerheid kunnen er grondboringen worden gezet om te verifiëren of er inderdaad sprake is van een archeologisch terrein.

3. Aanvullend Archeologisch Onderzoek (AAO)

Indien er aanwijzingen voor de aanwezigheid van een vindplaats zijn aangetroffen, wordt een nader onderzoek ingesteld naar de uitgestrektheid van de vindplaats, de conserveringstoestand van grondsporen en vondsten en de mate van aantasting van het monument bij uitvoering van de voorgenomen grondwerk-

zaamheden. Dit kan wederom gebeuren met behulp van grondboringen, die nu in een dichter netwerk rondom de vindplaats(en) worden gezet, maar ook door het graven van proefputten of proefsleuven.

Dit onderzoek wordt afgesloten met een rapport voorzien van conclusies en een advies over de behoudenswaardigheid van de vindplaatsen. Indien de kwaliteit van het archeologisch terrein zodanig is dat het terrein als te behouden wordt gekarakteriseerd, worden mogelijkheden aangegeven om de vindplaats zodanig in de inrichting op te nemen, dat behoud van archeologische waarden is veilig gesteld. Indien dit niet mogelijk is, dienen de archeologische waarden middels een archeologische opgraving te worden gedocumenteerd.

4. Archeologische Opgraving (AO)

Het behoud van archeologische waarden *in situ* is altijd het uitgangspunt in de Archeologische Monumentenzorg. Indien dit niet mogelijk is, dan wordt, indien de kwaliteit van de vindplaats goed genoeg is, meestal gekozen voor het veilig stellen van de archeologische waarden door middel van documenterend archeologisch onderzoek door middel van een opgraving.

5. Archeologische Begeleiding (AB)

Onder archeologische begeleiding wordt verstaan een programma van waarnemingen, uitgevoerd tijdens elke (bodemverstorende) activiteit, die om niet archeologische redenen plaatsvindt, waardoor mogelijk archeologische waarden verstoord of vernietigd zouden kunnen worden. Een AB is niet bedoeld voor het verminderen van de noodzaak tot beschermen of opgraven van bekende of verwachte archeologische waarden. Het is een instrument dat aanvullend kan worden gebruikt voor gebieden waarvan is beredeneerd dat er een lage archeologische verwachting bestaat of waar slechts incidentele archeologische verschijnselen te verwachten zijn. Ook is dit een instrument dat controle mogelijk maakt op de conclusie dat het betreffende gebied een lage archeologische verwachting heeft.

Door het uitvoeren van dit stappenplan worden de onderzoeksmiddelen van grootschalig en grofmazig naar kleinschalig en fijnmazig aangewend. Dit werkt kostenbesparend omdat gebieden die geen vondsten bevatten in een volgende stap niet verder hoeven te worden onderzocht, terwijl er gaande het onderzoek duidelijke beslismomenten zijn vastgelegd over het vervolg van het onderzoek. Dit maakt het inzicht in de kosten en de mogelijke opbrengst van de investeringen overzichtelijk en beheersbaar.

Het object Boekestein heeft enkele specifieke eigenschappen die doorslaggevend zijn geweest om van deze standaard procedure af te wijken. In de eerste

plaats heeft dit te maken met het feit dat het om een middeleeuws object gaat waarover enige historische informatie bekend is, waarvan tijdens het onderzoek kan worden geprofiteerd. In de tweede plaats gaat het om een bebouwd perceel met een verhard oppervlak dat de uitvoering van sommige opsporingsmethoden drastisch beperkt. In overleg met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort is daarom besloten om van de standaard procedure af te wijken en stap 1 en 3 te combineren, dat wil zeggen: de fase van de AAI over te slaan, omdat deze stap in deze situatie weinig perspectief bood en het achterwege laten voorts kostenbesparend werkt.

2. VOORONDERZOEK (SAI)

2.1. Methode van onderzoek

In het vooronderzoek worden drie aspecten bestudeerd. In de eerste plaats is dat het onderzoek naar de archivalische bronnen over de geschiedenis van het Boekestein. Vervolgens wordt gekeken naar de geologische ondergrond van het gebied. Tenslotte worden de archeologische gegevens die over het object bekend zijn beschreven. Alle aspecten worden zowel in een ruimer kader geplaatst, als op het onderzoeksobject zelf betrokken.

2.2. Historisch onderzoek

Uit de literatuur is weinig over kasteel Boekestein bekend. De oudste vermelding dateert uit 1335 als Boekestein in aktes als belending wordt genoemd.¹ Aan Boekestein zelf was een leenkamer verbonden, zoals blijkt uit een akte van 1387.² In 1432 geeft Gijsbrecht Uter Liere 7 morgen land ten eigen.³ Dit betekent dat hij tot de volvrije of welgeborene lieden behoorde. Zij konden zowel leenman zijn en de graaf persoonlijk dienen, als ook zelf lenen uitgeven. Deze lenen waren verbonden aan de omgrachte hofstad, ook wel begraven hofstad genoemd. Op een begraven hofstad stond oorspronkelijk het huis van de welgeborene. Zo lang de grachten van dit erf aanwezig waren, bleven de lenen aan deze hofstad gekoppeld, ook al kwam de hofstad in handen van een ander geslacht.⁴

Bij Boekestein behoorde oorspronkelijk 75 morgen land (ongeveer 60 ha).⁵ Alijdt Uter Liere was gehuwd met Arent Hodenpijl en zij hadden een zoon Arnout, wiens zoon Joris in 1500 een verklaring tegenover een notaris heeft afgelegd dat zijn vader Arnout van Hodenpijl van wijlen Ghijsbert van Dorp Uter Lier 40 m land in de Vrijenban, heeft geërfd en de hofstad Boekestein met 15,5 m land.⁶ Toen het geslacht Uter Lier in bezit kwam van de ambachtsheerlijkheid Dorp, werd Boekestein leenroerig aan Huis ten Dorp en hielden Joris en zijn nakomelingen Boekestein in leen van de hofstad Huis ten Dorp. Het kasteel is waarschijnlijk in het kielzog van het stamslot van de Uter Liers, huis Uter Lier, tijdens de Hoekse en Kabeljauwse Twisten in 1351 verwoest. In 1685 wordt vermeld dat het huis Boekestein reeds lang is verdwenen en in een boomgaard is veranderd, maar dat de plek waar het kasteel heeft gestaan nog herkenbaar is aan '*den omring van oude en seer diepe grachten*'.⁷

---

¹ Drossaers 1949, leen 229, 231 en 232.

² Kort 1987, 32.

³ Hoek 1981, 61-62.

⁴ Hoek 1988, 131-32.

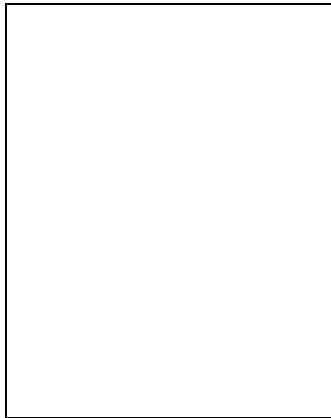
⁵ Van Leeuwen 1685, 1286.

⁶ ARA 3° Afdeling, verspreide charters.

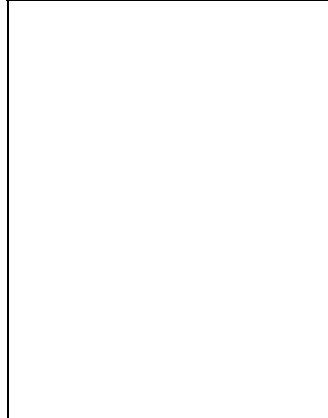
⁷ Van Leeuwen 1685, 1286.

Van het complex Boekestein zijn historische kaarten bewaard gebleven. Op een kaart van landmeter Jacob Koensz. uit 1556 staat het perceel land afgebeeld waarop het huis Boekestein heeft gestaan (Afb.3). Op de kaart is een grote boomgaard aan de oostzijde van de Burgerdijkseweg aangegeven, Aan de Zuidzijde van de boomgaard is een laan getekend die in de zuidoosthoek een bocht naar het noorden maakt en eindigt bij een boerderij. Tussen de boerderij en de laan aan de zuidkant van de boomgaard is een apart perceel getekend dat door een sloot is omgeven. Binnen deze sloot is een heuveltje getekend. De interpretatie van deze kaart is dat het aparte perceel de plek is geweest waarop het huis Boekestein heeft gestaan. De sloten om het perceel zouden de laatste resten van de slotgracht zijn en het heuveltje zou op de aanwezigheid van een motte kunnen wijzen, de berg waarop het kasteel oorspronkelijk heeft

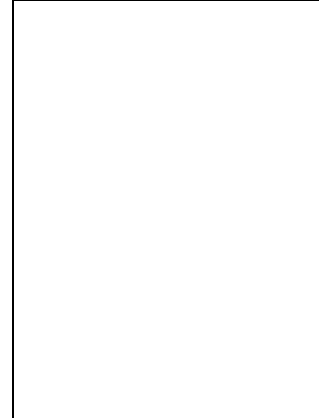
Afb.3: Boekestein in 1556. gestaan.

Afb.4: Situatie Boekestein 1633.

Afb.5: Boekestein in 1712

Afb.6: Boekestein in 1857.

Op een kaart uit 1633 dat zich in het archief van het Weeshuis van Delft bevindt (Afb.4), is dezelfde boomgaard nog te zien, maar ontbreekt de boerderij. Ook is de heuvel in de zuidoosthoek verdwenen en ontbreekt de sloot van het kasteleiland. Wel lijkt het er op dat er een sloot in het verlengde van de sloot die de weren in de Kralingerpolder aan weerszijden van de Burgerdijkseweg scheidt, nu ook door de boomgaard is doorgetrokken. Ook de kaart van Kruijus uit 1712 (Afb.5) geeft aan dat de boomgaard in het begin van de achttiende eeuw nog steeds aanwezig was, maar dat er van een sloot midden over de boomgaard geen sprake meer is. Op de Topografische en Militaire kaart uit ongeveer 1850 is de boomgaard op het perceel verdwenen en staat er een boerderij in de zuidwesthoek van het perceel getekend, omgeven door een sloot (Afb.6). De plek van deze boerderij komt overeen met de plek waar nu het woonhuis staat, dat in de jaren 1960 is gebouwd.

In het gemeentearchief van Delft is een afbeelding bewaard gebleven waaronder staat vermeld dat het om "Boekesteijn bij 't Dorp Lier' gaat (Afb.7). Deze af-

beelding dateert uit de zeventiende of vroege achttiende eeuw. Gelet op de als betrouwbaar beschouwde zestiende- en zeventiende-eeuwse landmeterskaarten moet deze afbeelding op fantasie berusten. Het vermoeden bestaat dat deze afbeelding abusievelijk aan het huis Boekestein is toegeschreven, en betrekking moet hebben op huis ten Dorp, dat in de nabijheid van Boekestein stond en waarmee, zoals boven gesteld, een nauwe relatie bestond.

Afb.7: Boekesteijn bij 't Dorp Lier (= Huis ten Dorp) GAD.

2.3. Geologie

In het verleden bestond er vaak een nauwe relatie tussen de locatiekeuze voor nederzettingen en de bodemgesteldheid. Deze relatie was vaak sterker naar mate de natuur meer beperkingen voor het vestigen van de mens had. Zo was in West-Nederland de aanwezigheid van een droge ondergrond één van de belangrijkste vestigingsfactoren in een gebied dat regelmatig door binnendringend zee- en rivierwater werd bedreigd. Een korte schets van de vorming van het landschap is dan ook gewenst om de aanwezigheid van de nederzetting te kunnen verklaren.

2.3.1. Geologie algemeen

Zo'n 10.000 jaar geleden was de zeespiegel tientallen meters lager dan nu. Als gevolg van een ijstijd was er veel water aan de normale kringloop onttrokken en opgeslagen in de grote landijskappen op het noordelijke halfrond. Door een geleidelijke verhoging van de temperatuur begon het ijs van de grote landijskappen te smelten, met als gevolg een stijging van de zeespiegel.

Onder invloed van deze stijging werden dikke pakketten zand en klei afgezet en ontstond er een reeks strandwallen langs de kust waarop duinen werden ge-

vormd. Door de tussenliggende zeegaten in het verlengde van de grote rivierdalen als Schelde, Maas, Rijn en IJ kon zeewater in de erachter gelegen lagune binnendringen. Deze lagune slibde verder dicht, verzoette onder invloed van het rivierwater en er vond veenvorming plaats. Door inbraken vanuit zee via bijvoorbeeld de Maas overstromden regelmatig delen van het landschap achter de duinen, of werden door erosie van de Maas en de daarin uitkomende zijrivieren aangetast. Deze rivieren schuurden uit tot eb- en vloedkreken waarlangs oeverwallen ontstonden. Erbuiten werden kleidekken afgezet. In perioden waarin de zee niet meer zo vaak het land overstroomde, begroeide het oppervlak met riet, zeggen en berken/elzenbroekbossen. Op de droge oeverwallen langs de geulen konden zich moerasbossen ontwikkelen. Deze begroeiing is vaak bewaard gebleven in de vorm van onverteerde plantenresten: veen.

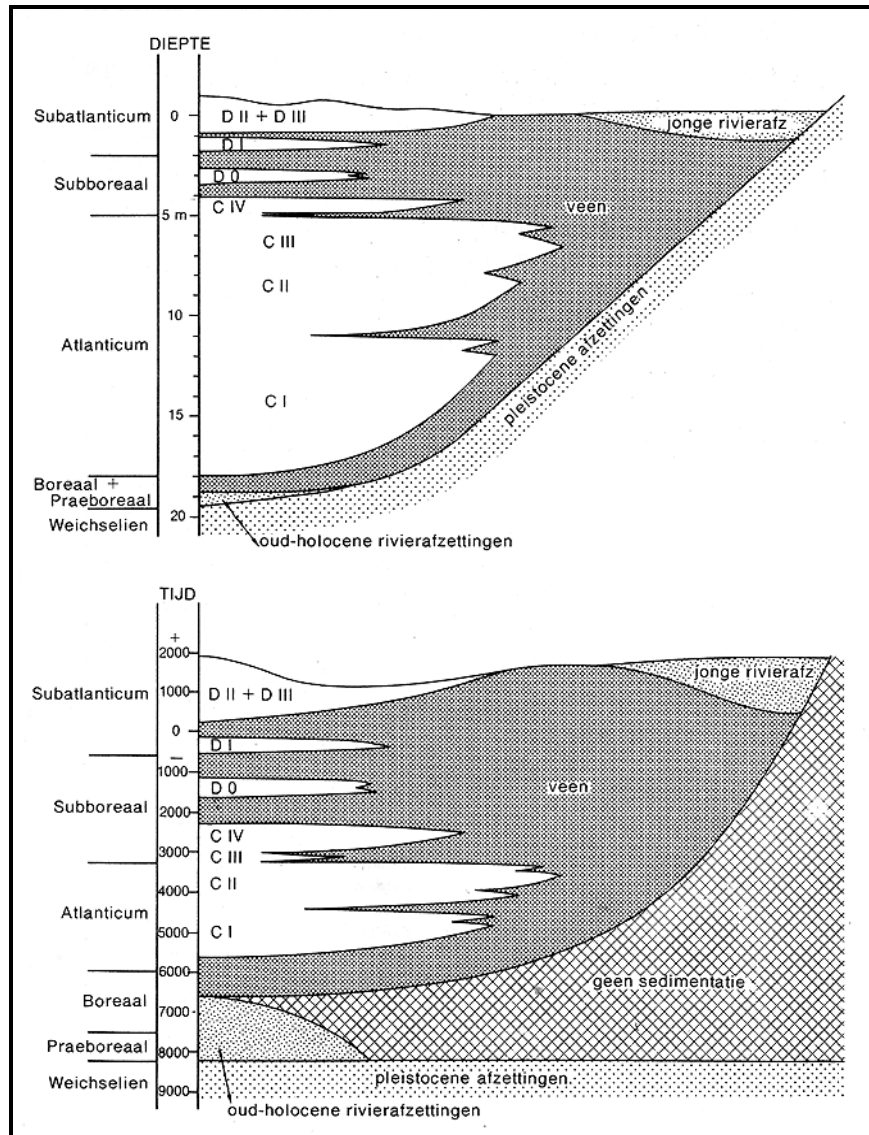
Het binnendringen van het land door de zee gebeurde periodiek. In deze cyclus worden transgressiefasen en regressiefasen onderscheiden. Gedurende een transgressiefase werd het land door de zee gepenetreerd. Riviertjes werden tot diepe geulen uitgesleten waardoor het veengebied achter de duinkust beter werd ontwaterd, verdroogde en zelfs klonk. Op het hoogtepunt van deze fase leidde dit tot overstromingen en tot het afzetten van een kleidek in het overstroomde gebied. Daarbij werden ook geklonken veengebieden met een laag klei overdekt. Aan het einde van een transgressiefase trok de zee zich weer terug, slibden de geulen dicht met zand en zavel, stagneerde de afwatering in het omringende gebied waardoor er vernatting optrad en er zich opnieuw veen kon vormen. Deze fase wordt aangeduid met regressieperiode. Door de afwisseling van trans- en regressiefasen is een karakteristiek geologisch profiel ontstaan dat wordt aangeduid met de term Westlandformatie⁸ (Afb.8).

2.3.2. Samenstelling van de bodem nabij Boekestein

Transgressiefasen Transgressiefasen Transgressiefasen Bij de cyclus van trans- en regressiefasen zijn de I- en de Duinkerke I- van belang geweest voor de bewoningsmogelijkheden in de Romeinse tijd in De Lier. De Duinkerke II- en de Duinkerke III- transgressiefase kunnen voor mogelijke conservering dan wel erosie van de bewoningssporen uit de Romeinse tijd van invloed zijn geweest.

---

⁸. Van Staalduinen 1979, 40.

Afb.8: Relatie tussen transgressiefasen enerzijds en diepte en tijd anderzijds. (naar Pons et al.)

Afzettingen van Duinkerke 0

De geulafzettingen (1500 -600 vóór Chr.) bestaan meestal uit een pakket fijn gelaagd zand en zavel. Direct naast de geulen is meer lichte klei afgezet, terwijl de dekafzettingen erbuiten uit rietklei bestaan. Naar boven toe gaat deze rietklei over in venige rietklei en in veen. De bovenkant van deze afzettingen varieert in de omgeving van Burgerdijkseweg tussen de 120-300 cm ±NAP.

Afzettingen van Duinkerke I

Deze geulafzettingen (ca. 300-50 vóór Chr.) bestaan uit klei afgewisseld met laagjes zand en uit zavelige klei. De dekafzettingen buiten de geulen bestaan uit zware klei. Het reliëf van de afzettingen van Duinkerke I in de omgeving van

de Burgerdijkseweg volgt in grote lijnen het reliëf van de Afzettingen van Duinkerke O.

Op de top van de geulafzettingen ligt in Midden - Delfland vaak een donkerblauwe humeusrijke kleilaag, die op bodemkundige kaarten soms met de naam woudgronden wordt aangeduid . Bij de hogere geulafzettingen liggen deze afzettingen aan of nabij het huidige oppervlak.

Afzettingen van Duinkerke II

Afzettingen die aan deze transgressiefase (ca 250-600 na Chr.) met zekerheid kunnen worden toegeschreven komen sporadisch voor, en dan nog veelal in de directe nabijheid van de Maas.

Afzettingen van Duinkerke III

De geulsedimenten bestaan voornamelijk uit zand en zavel, de dekafzettingen uit zavel en lichte klei. De afzettingen zijn waarschijnlijk onder invloed van stormvloed, in combinatie van dijkdoorbraken in de twaalfde eeuw tot stand gekomen en kunnen in het Westland en het westelijke deel van Midden-Delfland een erosief karakter hebben gehad op de reeds aanwezige bodem.⁹ Normaliter liggen deze afzettingen in de omgeving van de Burgerdijkseweg aan het oppervlak, met uitzondering van de hoogste geulafzettingen uit de Duinkerke I- transgressiefase. De dikte van deze afzetting kan tot één meter bedragen.

2.3.3 Geologische verwachting

Op basis van de Archeologische kaart van Midden-Delfland¹⁰ en de Geologische Kaart van Nederland¹¹ kan worden verondersteld dat er een dichtgeslibde getijdegeul uit de Duinkerke 0-transgressiefase in de ondergrond van de directe omgeving van Boekestein voorkomt, die later door Afzettingen van Duinkerke I is afgedekt (afb.9). Boekestein lijkt op basis van deze kaart op het bovineinde van zo'n geulafzetting te liggen. Verwacht kan worden dat de aanwezigheid van de geulafzetting of de erbij behorende oeverwal van de geul een rol in de locatiekeuze van het huis Boekestein heeft gespeeld. Onduidelijk is of op zo'n hoger gelegen punt het toenmalig maaiveld (gedeeltelijk) werd overdekt door latere dekafzettingen uit de Middeleeuwen (Duinkerke III- transgressiefase), of is de top van dat maaiveld (deels) werd weg geërodeerd.

---

⁹ Hallewas & Van Regteren Altena 1980, 189; Bult 1986, 119-121.

¹⁰ Bult 1983, kaartbijlage 2.

¹¹ Van Staalduinen 1978.

Afb. 9: Ligging van Middeleeuwse vindplaatsen op een geulafzetting van de Duinkerke)- of I transgressiefase onder een kleidek van latere afzettingen volgens de Archeologische Kaart van Midden-Delfland.¹²

Legenda: gearceerd: Geulafzettingen uit de Duinkerke 0/1 Transgressiefase; verticale streep: Dekafzettingen uit de Duinkerke I transgressiefase of later. V: kleidekafzettingen op veen. De vindplaatsen uit de Middeleeuwen zijn met een stip aangegeven. Boekestein is als kasteelwerf als een vierkant met een dakje erop weergegeven.

2.4 Archeologie

Het gebied van de Kralingerpolder is rijk aan archeologische vondsten. Er komen veel vindplaatsen voor uit de Romeinse tijd en, vooral uit de Middeleeuwen. Voor de Middeleeuwen spelen de overstromingen in de twaalfde eeuw een grote rol. Eerst zal achtergrond informatie worden gegeven tegen welk licht de betekenis van de vindplaats Boekestein moet worden gezien. Vervolgens zullen de feitelijk bekende archeologische gegevens van de vindplaats worden behandeld.

2.4.1 De archeologische context van de vindplaats

Gedurende de Duinkerke III- transgressiefase overstroomde het grootste deel van het Westland en het westelijke deel van Midden-Delfland. Op grond van archeologische en historische gegevens kan de belangrijkste overstroming worden gedateerd in het tweede kwart van de twaalfde eeuw, waarschijnlijk in het jaar 1135.¹³ Om het verloren land te herwinnen en opnieuw in cultuur te brengen, werd een dijk evenwijdig aan het Lierstelsel opgeworpen. Deze dijk begon bij het noordelijke einde van de huidige Burgerdijkseweg en liep eerst in zuidelijke richting en daarna in oostelijke richting evenwijdig aan de Maas tot de hoogte van Schiedam. Daar boog de dijk in noordelijke richting, parallel aan de loop van het

¹² Bult 1983, kaartbijlage 3.

geulstelsel van de Schie. Hierdoor ontstond een hoefijzervormige dijk om het te herontginnen gebied waarvan Maasland en Vlaardingen het centrum uitmaakten. Ten westen van het Lierstelsel werd eenzelfde dijk aangelegd, de Noordlierdijk, om het gebied tussen de Lier en de Gantel tegen overstromingen te behoeden. Het geulstelsel van de Lier behield daardoor nog enige jaren speelruimte tussen beide bedijkte gebieden. Waarschijnlijk was de Lier zo krachtig, dat het niet mogelijk was deze getijdestroom in één keer af te dammen en zo binnen het bedijkte gebied te brengen. Bovendien was het definitief afsluiten van deze wateren nadelig, omdat de ontwatering van het achterland via deze kreek plaatsvond.

Eerst werd de speelruimte van de getijderivier de Lier verder ingeperkt door de aanleg van een nieuwe dijk, de huidige Oostbuurtseweg. Daarna werd bij de Lierhand de eerste dwarsbedijking op de bovenloop van de Lier geplaatst tussen de Noordlierdijk en de Oostbuurtseweg. De definitieve afsluiting van de Lier vond plaats vóór 1190 bij de Oudendijkseweg, getuige de uitgifte van twee hoeven land door de Hollandse graaf achter deze dijk.¹⁴

De herontginning van het overstroomde gebied gebeurde op systematische wijze. In het huidige slotenpatroon van de Klaas Engelbrechtspolder, Dorppolder, Kralingerpolder en Oude Campspolder laat zich nog een verdeling van het land in percelen met een breedte van 60 roeden herkennen. De richting van de sloten staat haaks op de lengtebedijking van de Lier, zodat deze als mogelijk als basis voor de ontginning werd gebruikt. De boerderijen werden langs deze dijk op verhoogde woonplatforms, huisterpen, gebouwd; klaarblijkelijk had men nog steeds problemen met wateroverlast of vreesde deze. Hierdoor ontstond er een lineair bebouwingspatroon met bebouwing op verhogingen die met de loop van dijk meeboog.

In het gedurende de twaalfde eeuw door grote overstromingen getroffen gebied, lijkt een rol te zijn weggelegd voor de adel. Zo moest de graaf ten noorden van de Maas, waar veel grafelijk bezit lag, de Maasbedijking over een grote lengte herstellen en het ondergelopen land opnieuw verkavelen. Om deze uitgaven te bekostigen heeft hij waarschijnlijk vreemd kapitaal moeten aantrekken. Helaas ontbreekt het aan voldoende twaalfde-eeuwse bronnen om deze hypothese te kunnen ondersteunen, maar uit dertiende-eeuwse gegevens blijkt dat er verschillende welgeboren geslachten in het herontgonnen gebied voorkomen, die oorspronkelijk thuishoorden op de niet overstroomde hoger gelegen duingronden ten noorden van de Oude Rijn en de zandgronden in centraal Nederland.

---

¹³ Bult 1983, 20.

¹⁴ Kruisheer 1971, nr. 36.

Uit het verspreidingspatroon van de begraven hofsteden ten noorden van de Maas blijkt dat er vele kastelen in het twaalfde-eeuwse overstromingsgebied liggen. De hypothese is dan ook dat de bewoners ervan in ruil voor de schenking van grafelijke lenen en privileges zoals het bouwen van een versterking hebben meegeholpen aan de herontginning van het overstroomde gebied. Een argument dat deze stelling ondersteunt, is de datering van één van de brugpalen van kasteel Uterlier, waarvan de veldatum van de boom met behulp van dendrochronologie is gedateerd op 1140-1150 AD.¹⁵

Deze wetenschappelijke hypothese kan ook bij het onderzoek van de locatie Boekestein worden getoetst. De verwachting is dat als deze hypothese juist is, er sprake zal zijn van een start van de bewoning vlak na de overstromingen, die vrij snel is gevolgd door de bouw van een versterkte woonplaats.

In de twaalfde eeuw bestonden deze versterkingen uit het oprichten van Mottekastelen. Mottekastelen werden in deze regio vanaf de twaalfde eeuw tot aan het einde van de dertiende eeuw gebouwd; daarna worden kastelen van een ander type opgericht. Mottekastelen bestaan in de regel uit een rechthoekige toren die bovenop een enkele meters hoge heuvel stond. Rondom deze heuvel lag een gracht die in breedte kon variëren van 12 tot 30 m. In de twaalfde eeuw waren deze torens nog in hout opgetrokken, later ontstonden er mottes met een stenen toren. Ook werden in de loop van de dertiende eeuw de houten toren vaak vervangen door een stenen toren.

De fundering van de stenen torens reikte soms tot onder het oorspronkelijke maaiveld waarop de heuvel werd opgeworpen, soms slechts tot een zekere diepte in de opgeworpen heuvel. In het laatste geval is meestal sprake van een houten toren die is vervangen door een stenen toren (de heuvel lag er immers al), in het eerste geval begon men met het bouwen van de toren voordat men de heuvel rondom tegen de fundamenten opwierp waardoor er een kelder in de toren ontstond.

Op grond van deze karakteristieken geldt de hypothese dat indien Boekestein één van de versterkte woningen is die vlak na de overstromingen werd gebouwd, de kans groot is dat er aanvankelijk een houten toren op een motte heeft gestaan, waardoor een latere vervanging van de houten toren door een stenen toren op de motte ertoe heeft geleid dat de onderzijde van de fundering van deze toren niet tot een diepe fundering onder het oorspronkelijke maaiveld heeft geleid.

Indien de houten toren vervangen is door een stenen gebouw dat bij een later type kasteel behoort, is het mogelijk dat eerst de motte grotendeels is uitgevlakt

---

¹⁵ Jansma 1995, 121.

voordat een nieuw stenen gebouw werd opgericht. In dat geval is er muurwerk te verwachten dat dieper in de ondergrond is gefundeerd.

De hierboven beschreven constructies hebben betrekking op de eenvoudige typen mottekastelen, maar complexere situaties zijn ook mogelijk met extra stenen torens die half in het talud zijn gebouwd, of mottes waar omheen een ringmuur loopt.

Vooralsnog lijkt een simpele motte tot de meest waarschijnlijke mogelijkheid voor het huis Boekestein te behoren. Ook het stamhuis van de Uter Liers, huis Uterlier, beschikte over een eenvoudige motte met waarschijnlijk eerst een houten toren op de heuvel, later een stenen toren. Een dergelijke constructie en ontwikkeling lijkt ook bij de sociaal-maatschappelijke positie van de jongere tak der Uter Liers te passen.

Een boerderij naast een kasteel zoals op de kaart van Jacob Hoensz. is aangegeven, is een gebruikelijke combinatie in deze streek. Het feit dat een oprijlaan om de kasteelwerf loopt en via de boerderij toegang tot het kasteel geeft, is eveneens een bekend patroon om een potentiële vijand eerst van verschillende kanten te kunnen observeren.

2.4.2 De vindplaats

De vindplaats is op grond van archiefonderzoek in 1967 door de heer C. Hoek, gemeentelijk archeoloog uit Rotterdam, gemeld aan de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort en in het toenmalige Centraal Archeologisch Archief (CAA) geregistreerd onder kaartblad 37B, coördinaten 077.04/442.48. Nader onderzoek in het correspondentiearchief van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek heeft geen verdere briefwisseling opgeleverd over de vindplaats met de toenmalige eigenaar van het terrein.

Ook in een inventarisatielijst van de vondsten die deel uitmaken van de zogenaamde collectie Emmens komen vondsten voor die zijn geregistreerd als vondsten afkomstig van Boekestijn. Het gaat om enkele Romeinse scherven.¹⁶ Hoogstwaarschijnlijk gaat het om vondsten die afkomstig zijn van een perceel ten noordwesten van de huidige locatie, waar momenteel de bloemkwekerij van Boekestein is gevestigd. Daar is inmiddels een uitgebreide vindplaats uit de Romeinse tijd vastgesteld.¹⁷

Voorts zijn in de jaren 1960 tijdens bouwwerkzaamheden vondsten en waarnemingen gedaan door enkele amateur-archeologen. Het gaat om vondsten die mogelijk toebehoren aan de bewoners van de boerderij die bij het kasteel heeft gestaan. Ook zijn bij de bouw van de houten loods funderingsresten waargenomen die uit grote moppen bestonden. Deze funderingen kunnen mogelijk heb-

---

¹⁶ Döbken 1980, 72.

ben toebehoord aan het kasteel Boekestijn. De precieze ligging van deze funderingen is helaas niet opgemeten.

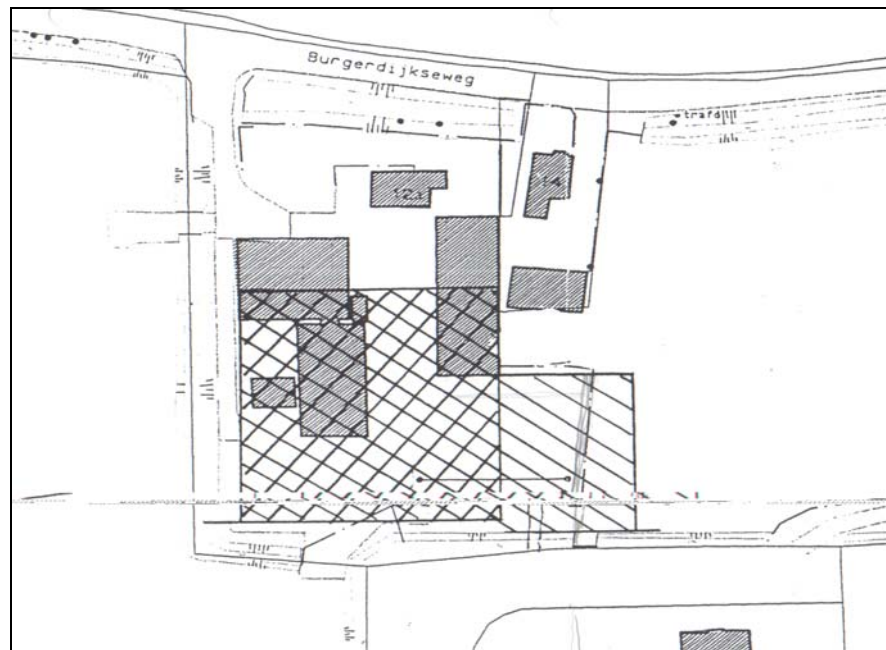
¹⁷ Bult 1998.

3. VELDWERK (AAO)

3.1 Methode van onderzoek

Als strategie is uitgegaan van de kaart van Jacob Koensz. Deze landmeter heeft de reputatie dat zijn tekeningen vrij nauwkeurig zijn. De globale ligging van het kasteelterrein inclusief de grachten, alsmede de locatie van de bijbehorende boerderij zijn daarom ingetekend op een kaart met de huidige bebouwing (Afb.10) en de voorgestelde bebouwing volgens bouwplan (Afb.11). Uit deze twee tekeningen blijkt dat het bouwplan zich inderdaad voor een belangrijk deel op de veronderstelde locatie van het middeleeuwse kasteel bevindt. De exacte begrenzingen zijn echter met behulp van de kaart van Jacob Hoensz. niet vast te stellen.

De eerste twee vraagstellingen bestaan uit het vaststellen van de grenzen van het veronderstelde kasteelterrein ten opzichte van de grenzen van de nieuwbouw. Het graven van twee haaks op elkaar staande proefsleuven is daarvoor de snelste en efficiëntste oplossing. Daarbij moet bij het bepalen van de ligging van beide sleuven rekening worden gehouden met de bestaande bebouwing en infrastructuur. Het antwoord op de overige vraagstellingen kan grotendeels worden gevonden binnen dezelfde sleuven die voor het oplossen de eerste twee vragen moeten worden gegraven.

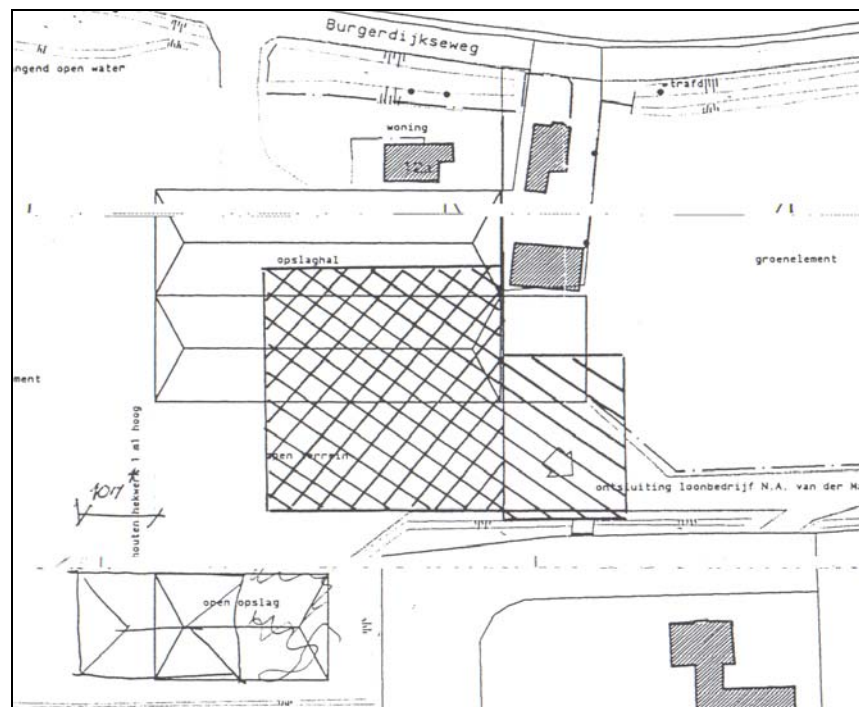

Afb. 10: bestaande toestand met daarop geprojecteerd de vermoedelijke ligging van het kasteelterrein inclusief de gracht(kruisarcering en de boerderij / voorburcht (enkelvoudige arcering).

Werkput 1

Deze sleuf is op het binnenterrein tussen beide bestaande stallen van west naar oost gegraven. Vanuit archeologisch gezichtspunt verdiende het aanbeveling om deze sleuf als eerste te graven, omdat deze vrijwel zeker over het geprojecteerde eiland ligt waarop het kasteel zou hebben gestaan. Het beginpunt lag op ongeveer 14 m uit de achtergevel van de woning. De sleuf werd uiteindelijk over een lengte van 35 m uitgegraven en was 250 cm breed.

Tijdens het machinaal verdiepen werd erop gelet of er archeologische sporen tevoorschijn kwamen. Indien dit het geval was, werden deze in tekening gebracht op schaal 1:50 en werd de hoogte van de waarneming middels waterpassing vastgelegd. Ook werden foto's van deze sporen in het vlak gemaakt, indien dit relevant was.

Afb. 11: Gewijzigde toestand met daarop geprojecteerd de vermoedelijke ligging van het kasteelterrein inclusief de gracht (kruisarcering en de boerderij / voorburcht (enkelvoudige arcering).

Vervolgens werd dat gedeelte van de sleuf verder verdiept tot het niveau werd bereikt waarop geen grondsporen meer werden verwacht. Deze werkwijze was noodzakelijk omdat de breedte van de sleuf het onmogelijk maakte om eerst een vlak op een bepaalde hoogte in de gehele sleuf aan te leggen en vervolgens, na documentatie, met de kraan over het vlak naar het beginpunt terug te keren om opnieuw de gehele werkput te verdiepen tot op een volgend vlak. Het nadeel van deze noodzakelijke procedure is dat er geen vlak kon worden gete-

kend op de gebruikelijke manier, maar dat er twee vlakken op tekening zijn "gereconstrueerd".

Tijdens het verdiepen werden vondsten zo veel mogelijk per grondlaag of spoor verzameld, en waar mogelijk aan deze lagen of sporen in de putwanden gekoppeld. Deze putwanden werden nadat de sleuf op diepte was, met de schep afgestoken tot een leesbaar profiel, getekend op schaal 1:20 en gefotografeerd. Beide profielen moesten in werkput 1 worden getekend, omdat beide wanden wat betreft de informatie elkaar aanvulden.

Afb. 12: Overzicht van een deel van werkput 1 met het zicht op het noordelijke profiel. Centraal is de grote mestkuil te zien.

Werkput 2

Deze sleuf loopt noord - zuid en lag ten noorden van werkput 1. De ligging van deze sleuf is gekozen op basis van de informatie die in sleuf 1 werd waargenomen en werd gepland op een plek waar de sleuf over het geprojecteerde eiland zou komen te liggen. De sleuf had tot doel de noordelijke begrenzing van het kasteel eiland vast te stellen en te zien of er nog resten van de bijbehorende boerderij buiten de gracht, maar binnen het voor nieuwbouw in aanmerking komende terrein aanwezig zijn. De lengte van de sleuf werd dus bepaald door de grens van het bouwplan. De afstand van de sleuf tot de bestaande bebouwing was vrij kort, terwijl aan de andere kant een grote berg sintels lag, waardoor er weinig ruimte voor deze werkput en de vrijkomende stort aanwezig was. Er werd daarom besloten om de sleuf slechts 110 cm breed te graven. De lengte

van werkput 2 bedraagt 28 m. Deze sleuf werd gegraven ter hoogte van het 21 m punt van werkput 1.

Van deze werkput behoefde door het geringe aantal grondsporen slechts één vlak te worden getekend. Ook kon worden volstaan met het tekenen van het westelijke profiel.

Werkput 3

Deze sleuf was gepland ten zuiden van werkput 1, vlak langs de oostzijde van de zuidelijke schuur. Deze werkput zou noord - zuid zijn georiënteerd en parallel lopen aan werkput 2. Deze sleuf zou alleen worden gegraven indien deze strook zich nog op het verwachte eiland bevond. Het graven van deze sleuf bleek op grond van informatie uit werkput 1 overbodig, daar sleuf 3 dan in zijn geheel in de lengte van de oostelijke slotgracht zou komen te liggen. Als vervangen van deze sleuf zijn twee grondboringen op een meter uit de zuidwand van de zuidelijke stal geplaatst, op respectievelijk 3 en 8 m uit de noordhoek van deze stal.

Uitwerking veldgegevens

Na het veldwerk zijn de veldtekeningen geïnk en gekleurd, de vondsten gewassen, gedroogd, genummerd en gedetermineerd. De relevante gegevens zijn voorts in het databasesysteem Delf-it ingevoerd.

3.2 Resultaten

Eerst zullen de sporen die in de vlakken zijn waargenomen worden besproken. Vervolgens zal de bodemopbouw worden behandeld. Daarna worden de sporen aan de bodemopbouw gekoppeld en worden ze van een datering voorzien en in archeologische context geïnterpreteerd.

Werkput 1:

Als 0-punt dient het westelijke beginpunt van de sleuf. De beschreven waarnemingen tekenen zich af in vlak 1, dat op ongeveer 150 cm ±NAP ligt (Afb.13). Tussen 0 - 5 m werd een grachtvulling aangetroffen (spoor 1). Deze grachtvulling kende meerdere insteken. De oudste insteek, dat wil zeggen het talud van gracht, lag het meest oostelijk. Een jongere restbedding werd meer westelijk teruggevonden (spoor 1a).

Vlak daarnaast, tussen 6 - 7,5 m lag een greppel (spoor 2) waarin een rij houten palen stond. Beide sporen liggen min of meer loodrecht op de richting van de sleuf. Tussen 9 - 20 m tekende zich een enorme kuil (spoor 3) in het vlak af. Deze kuil was met sterk humeus materiaal en mest opgevuld. Het hart van deze kuil bevindt zich ten noorden van de werkput. De vorm ervan zal min of meer

rond of ovaal zijn geweest. De lijn van de insteek van deze kuil buigt namelijk naar de zuidwand van de sleuf sterk om.

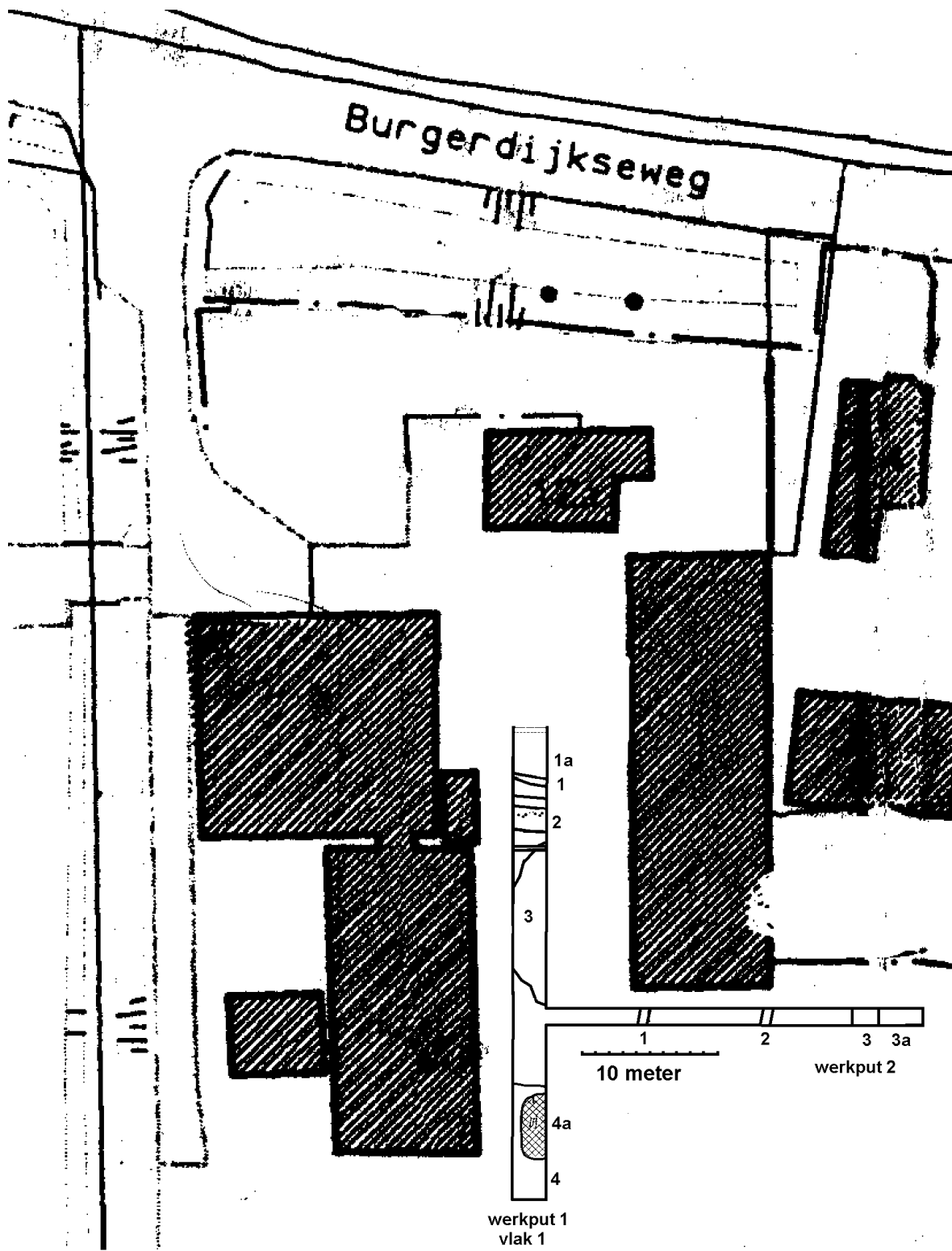
Vanaf 26,5 m tot aan het einde van de werkput (35 m) werd wederom een grachtvulling (spoor 4) aangetroffen, waarvan de insteek parallel loopt aan spoor 1. In deze vulling komt een recente verstoring voor die is gevuld met puin en stoeptegels (spoor 4a).

Op het tweede vlak (Afb.14) komen de hierboven genoemde sporen weer terug. Dit tweede vlak wisselen sterk in aanlegdiepte. Bij de grachten is er namelijk tot op de bodem verdiept (tot 350 cm ±NAP). In het tussen de grachten gelegen gebied is verdiept tot op de ongeroerde grond. Hier is de sleuf tot op een diepte uitgegraven die varieert van 200 - 220 cm ±NAP. In het westelijke gedeelte van de sleuf, waar met het machinale ontgraven was begonnen, is het vlak net boven de ongeroerde grond gestopt. Tijdens het begin van de opgraving werd de schone klei op het vlak abusievelijk aangezien voor de vaste ondergrond. Later is duidelijk geworden dat die nog iets dieper lag. Als gevolg van smalle sleuf kon hier later niet meer met de machine worden verdiept.

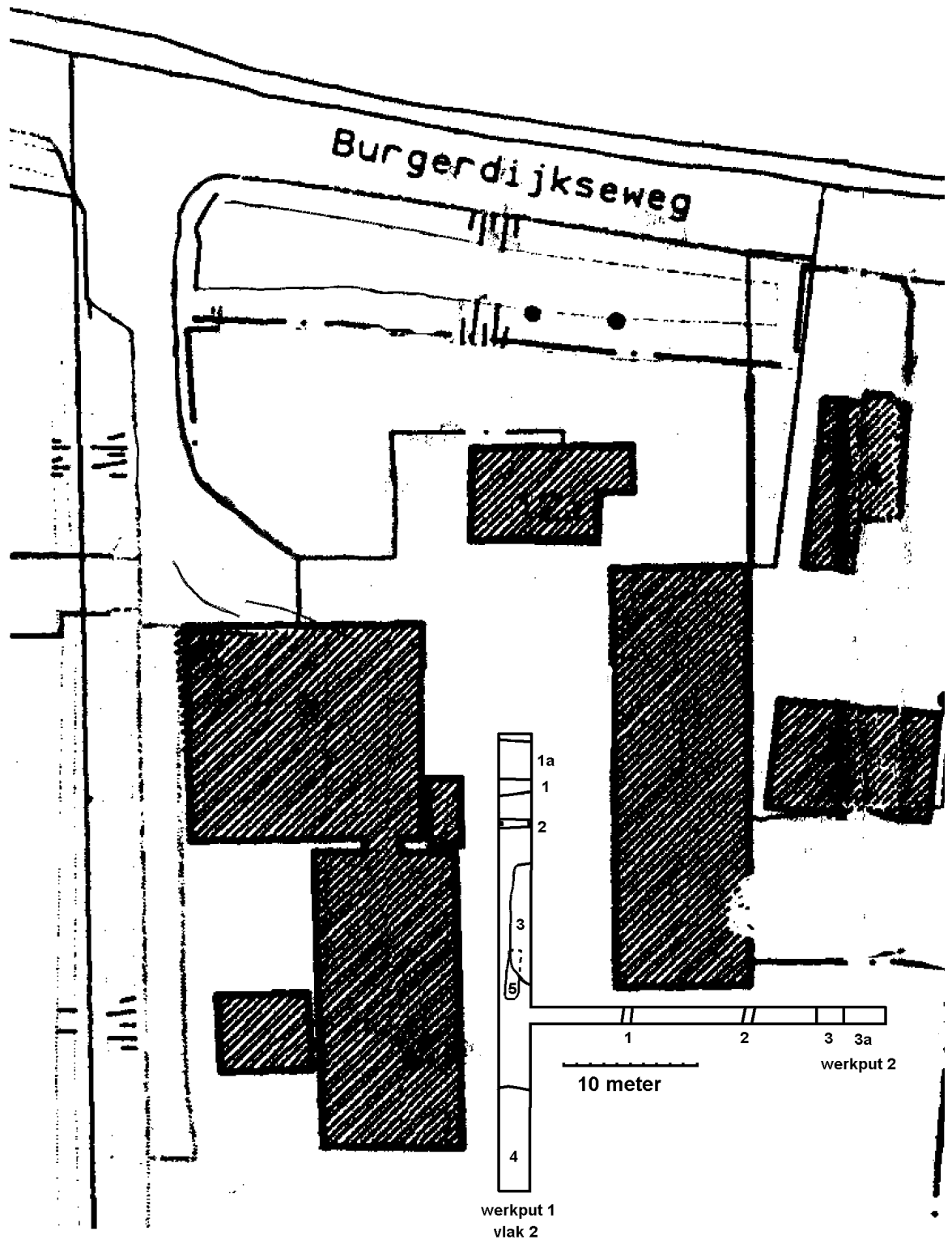
De afmetingen op dit diepere vlak van de sporen is wel veranderd. Zo is de insteek van spoor 1 tot 4,5 m versmald, is de greppel (spoor 2) nog slechts tussen 6,5 - 7 m aanwezig, de mestkuil (spoor 3) verkleind zodat deze nog uitsluitend voor de noordelijke putwand tussen 10 - 19 m aanwezig is, en is de insteek van de grachtvulling van spoor 4 opgeschoven naar 27,5 m.

Een nieuw spoor werd deels onder de mestkuil van spoor 3 aangetroffen. Het gaat om een rechthoekige mestkuil (spoor 5) die tussen 16,5 - 20 m ligt en op een diepte van 190 cm ±NAP werd waargenomen. De onderkant van deze mestkuil ligt op 260 ± NAP.

Afb.13: De ligging van werkput 1 en 2 met de sporen op vlak 1.

Afb. 14: De ligging van werkput 1 en 2 met de sporen op vlak 2.

Werkput 2:

Als 0-punt fungeert de zuidwand van werkput 1 op 21 m (Afb.13). Er werden drie sporen in deze werkput waargenomen. Tussen 9 - 10 m werd een fundering van hele en halve kloostermoppen waargenomen (spoor 1) met een steenmaat van 28 x 12,5 x 6 cm (Afb.15). De onderkant van deze fundering lag op 176 cm ±NAP, de bovenzijde op 155 ±NAP.

Afb. 15: Muur van moppen (spoor 1) in werkput 2, in oostelijke richting gezien.

Tussen 18,5 - 19,5 m werd een tweede muur (spoor 2) waargenomen. Deze muur bestaat eveneens uit hele en halve bakstenen met een formaat van 27 x 12,5 x 6 cm. De onderkant van deze fundering ligt op 167 cm ±NAP, de bovenzijde op 147 cm ±NAP. Beide muren liggen parallel aan elkaar en staan enigszins schuin op de richting van de sleuf.

Spoor 3 is een grachtvulling waarvan twee achtereenvolgende insteeken werden waargenomen, één op 25 m en één op 28 m. De meest zuidelijke insteek is de oudste van de twee, de jongere is op Afb.13 aangegeven als spoor 3a.

Bodemopbouw:

De natuurlijke ondergrond wordt gevormd door een gelaagde klei met gelamineerde zandlensjes (Afb.16, legenda-eenheid 1). In het pakket gelaagde klei komt in het oostelijke deel van werkput 1 een laag natuurlijk rietveen (legenda-eenheid 2) voor. Nabij de oostelijke gracht ligt dit veen op 267 cm ±NAP en helt vrij sterk in westelijke richting. Verder westelijk lijkt deze veenlaag te ontbreken.

In werkput 2 ligt de bovenzijde van dit veen op bijna 200 cm ±NAP. De veenlaag wordt vlak bij de noordelijke gracht abrupt afgebroken en in noordelijke

richting komen nog slechts slierten verslagen veen voor die in noordelijke richting hellen. Dit verloop kan worden verklaard uit de aanwezigheid van een geul uit latere tijd die hier het veen heeft weg geërodeerd. De veenlaag moet worden gezien als de toplaag van de Afzettingen van Duinkerke-0 (ongeveer 600 voor Chr.). De erosie van het veen zal zijn veroorzaakt gedurende de Duinkerke I- transgressiefase (ongeveer 300 - 50 voor Chr.). Buiten de geul werd daarbij ook de gelaagde klei over het veen afgezet.

De top van deze kleilaag wordt gevormd door een licht grijsbruine tot licht beige-bruine kleilaag (legenda-eenheid 3) die soms wat humeus is. Deze laag is het oude oppervlak op de Duinkerke I Afzettingen. In deze laag zijn ook enkele scherven aardewerk gevonden. Deze laag ligt met zijn top op 147 cm ±NAP. Tussen de 14 en 22 m in werkput 2. In noordelijke richting daalt dit loopvlak tot 180 cm ±NAP nabij de insteek van de gracht. In zuidelijke richting daalt deze laag tot 180 cm ±NAP bij de kruising van werkput 1 en 2. Binnen de profielen van werkput 2 blijkt deze laag in zowel westelijke als zuidelijke richting weer te dalen, tot ongeveer 225 cm ±NAP bij de insteek van de oostelijke gracht en 210 cm ±NAP bij de westelijke gracht. Het hoogste punt van de natuurlijke afzettingen moet daarmee in het noordwest kwadrant tussen beide sleuven worden gezocht.

Op deze natuurlijke kleilaag ligt een pakket schone licht grijze doch geroerde klei (legenda-eenheid 4). Op sommige plekken in de profielen lijkt deze geroerde klei in twee lagen te kunnen worden verdeeld, maar helemaal duidelijk is dit niet. Scherven aardewerk of fragmenten bot ontbreken in deze laag. Deze laag lijkt bewust door mensen te zijn aangebracht om het terrein er mee op te hogen.

Over de hier boven genoemde ophogingslaag heen ligt een laag sterk gevlekte klei met zand. (legenda-eenheid 5). Deze laag dekt in het zuidelijke profiel van werkput 1 de grachtvulling van spoor 4 af en in het noordelijke profiel van werkput 1 zowel deze grachtvulling als ook de grote kuil (spoor 3). Deze kuil is gevuld met sterk humeuze klei en met mest (legenda-eenheid 6). Verder komen er vuile grijze zandlenzen in voor en ligt bovenop een laag met sintels en koolas.

Uit het noordelijke profiel van werkput 1 blijkt ook dat deze mestkuil en de greppel ten westen er van (spoor 2) stratigrafisch tot dezelfde periode behoren. Deze greppel heeft een vuilbruine humeuze kleivulling. De westelijke insteek van deze greppel oversnijdt de insteek van de westelijke gracht (spoor 1), die dus ouder is (Afb.17).

Afb. 17: De greppel (spoor 2) in het noordelijke profiel met links de oversnijding van de westelijke gracht.

De westelijke grachtvulling (Afb.18) heeft op de bodem (257 cm ±NAP) een vulling van humeuze bruingrijze klei. Hierop komen enkele lagen schonere en minder humeuze klei voor, waarin onder ander een baksteen voor komt met afmetingen van 28 x 14 x 6 cm. Hierboven ligt opnieuw een humeuze laag, die hogerop het talud geleidelijk over gaat in een minder heumeuze klei. Deze laag is, evenals de laag op de bodem, gevormd tijdens het open liggen van de gracht. De tussenliggende lagen en de lagen hierboven zijn ontstaan tijdens het dempen van de gracht. Zo ligt er een stevig puinbed met scherven aardewerk en bot bovenin de grachtvulling, die daar klaarblijkelijk in de laatst openliggende slenk zijn gegoid.

Afb. 18: De insteek van de westelijke gracht in het noordelijke profiel.

Ook in de oostelijke gracht heeft zich een sterk humeuze baggerlaag op de bodem (337 cm ±NAP) gevormd. Hierop liggen brokken baksteen in een sterk humeuze kleilaag. Beide lagen lijken in de open liggende gracht te zijn gevormd. De laag schone klei die daarop is aangebracht, soms met kleine partikels specie als inclusies, is als opvullingslaag gebruikt.

Afb. 19: De insteek van de oostelijke gracht in het zuidprofiel.

De insteek van deze gracht is in de noordelijke putwand vrij stijl, maar in de zuidelijke wand loopt de insteek veel gelijkmatiger omhoog (Afb. 19).

In werkput 2 heeft de oudste insteek van de noordelijke gracht (spoor 3) eveneens een flauw hellend talud. Op dit talud ligt een egaal pakket vuilgrijze klei die als een aanvullingslaag kan worden beschouwd. De jongere insteek van deze gracht (spoor 3a) is veel steiler. Hier ligt op het talud een puinlaag (legenda-eenheid 12) die een laag bruine sterk humeuze tot venige bagger afdekt. De bodem van deze gracht is waargenomen op 277 cm ±NAP, maar vermoedelijk zal deze verder noordelijk nog dieper zijn geweest.

Van beide muren kon zowel het niveau van de insteek als de uitbraak worden waargenomen. De insteek van de meest zuidelijke muur komt van boven de ophogingslaag van klei. De uitbraak van beide muren sluit bij beide muren aan op de recente bouwvoor (legenda-eenheid 11). Dit betekent dat deze muur vanaf het subrecente maaiveld is gefundeerd, of dat de bouwvoor is ontstaan op afgegraven ophogingslagen, dan wel dat het maaiveld ook in het verleden op dat niveau heeft gelegen.

Al deze hierboven beschreven lagen met archeologische sporen worden afgedekt door een laag van ongeveer 20 cm zand (legenda-eenheid 10) waarop

stoeptegels zijn aangebracht. De top van het maaiveld ligt op 67 cm ±NAP. Boven de oostelijke gracht is dit 10 cm lager.

Uit de twee boringen ten zuiden van de schuur blijkt dat daar de bodem bestaat uit lagen die kenmerkend zijn voor de opvulling van grachten, zoals die ook is aangetroffen in de grachtvulling in de drie profielen.

Datering van de sporen en lagen:

Op grond van het in de sporen en lagen aangetroffen aardewerk kan een globale datering van de verschillende verschijnselen worden bepaald. De als oud oppervlak beschouwde laag op de top van de afzettingen van de Duinkerke I-transgressiefase heeft op 5 verschillende plaatsen aardewerk opgeleverd. (vondstnummers: 1-15, 1-26, 2-2, 2-3, 2-6). Het gaat om scherven van het type pingsdorf en scherven kogelpotaardewerk van het type paffrath en van een lokaal fabrikaat. De datering van dit aardewerk is zonder twijfel in de twaalfde eeuw te dateren, waarschijnlijk rond het midden van die eeuw.

Ook de oudste mestkuil (spoor 5) kan tot diezelfde periode worden gerekend. Hierin werd een bodemfragment van het type andenne (vondstnummer 1-6) gevonden, dat uit de tweede helft van de twaalfde of het begin van de dertiende eeuw dateert.

In de vuilbruine humeuze kleilaag onder de bouwvoor tussen beide muren in werkput 2 werd een randfragment van een blauwgrijze (lokaal vervaardigde?) kogelpot aangetroffen (vondstnummer 2-4). Dit type kogelpotaardewerk dateert uit de tweede helft van de twaalfde of het begin van de dertiende eeuw. In de laag hieronder werd eenzelfde scherf aangetroffen (vondstnummer 2-5). Dit wijst erop dat de ophoging van het oorspronkelijke maaiveld waarschijnlijk in de tweede helft van de twaalfde of het begin van de dertiende eeuw heeft plaatsgevonden. Kogelpotaardewerk komt in deze regio na het midden van de veertiende eeuw niet meer voor.¹⁸

Omdat de insteek van de beide muren vanuit een hoger niveau komt, zijn deze funderingen van een jongere datum dan deze ophogingslaag.

Het steenformaat dat voor de fundering van beide muren is gebruikt, dateert overigens uit omstreeks het midden van de veertiende eeuw. Omdat er veel halve bakstenen in de fundering voorkomen, is het veel waarschijnlijker dat deze fundering uit tweedehands steen is vervaardigd. Dit maakt een datering van de muur lastiger: vanaf het midden van de veertiende eeuw.

---

¹⁸ Bult 1983, 16.

Het aardewerk dat in spoor 1 is gevonden, dateert grofweg uit twee perioden. De oudste periode, die onderin de vulling werd aangetroffen, omvat aardewerk vanaf de dertiende eeuw (vondstnummer 1-12, 1-24). Oudste scherf is hier een fragment aardewerk van het type andenne. Verder komen enkele scherfjes voor van vroeg steengoed, steengoed uit Siegburg en fragmenten lokaal vervaardigd roodbakkend aardewerk. Een sluitdatum voor deze periode vormt de late vijftiende of vroege zestiende eeuw. De baksteen die in de oudste insteek van de westelijke gracht is aangetroffen dateert op grond van het steenformaat uit omstreeks het midden van de veertiende eeuw.

In de jongere fase (spoor 1a) dateert het aardewerk uit de late achttiende en negentiende eeuw (v1-2). Onder dit aardewerk bevinden zich vele fragmenten van grote rood aardewerken melkteilen en fragmenten van steengoed mineraalwaterkruiken. Op één kruik was het stempel nog leesbaar. Het verwees naar de Victoriabronnen uit Oberlahnstein. Het gaat om een kruik die in een mal is geperst (type Brinkmann F) wat betekent dat deze kruik pas na 1879 is vervaardigd.¹⁹ Spoor 1a heeft derhalve tot minimaal 1880 open gelegen.

Ook in de grote mestkuil (spoor 3) werd, naast ander aardewerk, een mineraalwaterkruik van het type Brinkmann F aangetroffen (vondstnummer 1-9), zodat de mestkuil uit dezelfde periode als spoor 1a dateert. Een zelfde assortiment aardewerk is afkomstig uit spoor 2, de greppel, die ook stratigrafisch al gelijktijdig met de mestkuil bleek te zijn.

Ook onderin de oostelijke slotgracht werd aardewerk aangetroffen. In de onderste baggerlaag werd een fragment van een vuurklok van blauwgrijs gesmoord aardewerk aangetroffen (vondstnummer 1-17). Dit soort aardewerk komt na het midden van de veertiende eeuw niet meer in deze regio voor. Verder bestaat de vulling uit diverse fragmenten van roodbakkend aardewerk met vormen die in de vijftiende of vroege zestiende eeuw thuishoren (vondstnummer 1-11 en 1-24). Ook een baksteen met het formaat 20 x 9,5 x 4,5 cm dateert uit die tijd.

Ook in de noordelijke gracht is aardewerk op de grachtbodem van de jongste fase (spoor 3a) gevonden (vondstnummer 2-1). Het gaat om roodbakkend aardewerk waarin kannen op standring voorkomen, kommen met rond verdikte randlip op vinnen en bakpannen met niet geheel platgeknepen handvat. Deze vormen en hun details laten zien dat het om vijftiende en / of vroege zestiende eeuwse vondsten gaat. In de oudere insteek van deze gracht zijn geen vondsten gedaan.

3.3. Archeologische interpretatie

Het archeologisch vooronderzoek met twee proefsleuven en twee boringen heeft het beeld opgeleverd van een eiland omgeven door grachten. Van drie grachten, de west-, oost-, en noordgracht kon het binnentalud worden aangetoond. Van de zuidelijke gracht was dit niet mogelijk. De boringen zijn in de gracht gemaakt en verder noordelijk staat een stal die archeologisch onderzoek daar voorlopig onmogelijk maakt. De afmetingen van het eiland komen derhalve op 20 m west - oost en minimaal 25 m of maximaal 40 m noord - zuid (Afb. 20).

De flauwe helling van de oostelijke gracht in de zuidelijke putwand wijst er mogelijk op dat de lengte eerder bij de 25 m dan bij de 40 m ligt. Het flauwe talud kan namelijk een aanwijzing zijn dat deze plek dicht bij de zuidoosthoek van het eiland ligt. Dit veronderstelt overigens dat het eiland min of meer recht-hoekig is.

Indien deze constatering juist is, is er geen sprake van een mottekasteel, maar met de aanleg van een vierhoekig kasteeltype. Dergelijke kastelen werden vanaf ongeveer 1275 aangelegd.²⁰

Voor vierhoekige kastelen geldt dat er een stenen zaalbouw of woontoren (donjon) op het eiland stond. Een dergelijk hoofdgebouw stond meestal in de hoek van het eiland. Het eiland zelf werd bij de grotere kastelen vaak ommuurd. Ook werd deze ommuring soms in een later stadium aan het adellijke huis toegevoegd en werd het hoofdgebouw in de ommuring opgenomen. Tegen deze ommuring werden soms weer andere opstallen aangebouwd. Indien Boekestein inderdaad tot het rechthoekig kasteeltype behoort, is het aannemelijk dat van het oorspronkelijke stenen hoofdgebouw de funderingen terug te vinden moeten zijn.²¹

In het geval van Boekestein is nog geen sprake van een totale ommuring. Het is met de huidige stand van onderzoek niet te zeggen of de beide muren uit werkput 2 tot het hoofdgebouw moeten worden gerekend, of dat het om een later bijgebouwd onderkomen gaat. Het 9 m brede gebouw suggereert in ieder geval een gebouw van zekere importantie. Opvallend is dat de afstand tot aan de noordgracht vrij ruim is. Mogelijk heeft dit te maken met het geleidelijk dalende loopvlak uit de twaalfde eeuw.

Omdat er een flinke tijdsruimte ligt tussen het ophogen van het maaiveld in de tweede helft van de twaalfde eeuw en de oudst bekende vierkante kastelen, lijkt het erop dat in de tussenliggende periode er om het omgrachtte terrein werd gewoond in minder zwaar uitgevoerde gebouwen. Het enige verdedigbare aspect vormde in die tijd klaarblijkelijk de omgrachting. Dergelijke bewonings-

---

¹⁹ Brinkmann 1982, 15.

²⁰ Janssen, H.L., 1996.

²¹ Bult 1988, 133.

vormen worden in de literatuur aangeduid met de term moated site, hetgeen letterlijk omgracht woonerf betekent.²² Het gaat dan in West-Nederland om hofsteden die bewoond werden door de lagere adel.²³

De aanvang van de bewoning kan met grote waarschijnlijkheid in de eerste helft van de twaalfde eeuw worden gedateerd. Het schaarse afval in het loopvlak en de enkele mestkuil suggereren dat al spoedig het maaiveld is opgehoogd. De schone klei die daarvoor gebruikt is, onderstreept deze hypothese. Indien een langdurige bewoning er aan vooraf zou zijn gegaan, had er meer afval en vuil in de ophogingslaag aanwezig geweest.

De klei voor de ophoging werd hoogstwaarschijnlijk gewonnen bij het graven van de grachten. Hoeveel het erf werd opgehoogd is onbekend. De top van de ophoging is ongetwijfeld later weer afgegraven en waarschijnlijk gebruikt om de gracht mee op te vullen.

De inhoud van de grachten geeft aan dat deze vanaf de dertiende tot en met waarschijnlijk het begin van de zestiende eeuw hebben open gelegen.

Uitzondering vormt spoor 1a uit werkput 1. Deze jongste fase dateert uit vooral de 19^e eeuw en lijkt te behoren bij de boerderij die op de Militairtopografische kaart van 1857 is weergegeven (Afb.6). De sloot die de oostkant van deze boerderij op de kaart begrenst, is naar alle waarschijnlijkheid spoor 1a die in werkput 1 is aangetroffen.

De meeste vondsten zijn in verhouding in de noordgracht aangetroffen. Dit lijkt logisch, daar aan deze zijde ook tot in de zestiende eeuw de boerderij heeft gestaan.

---

²² Aberg 1978, 1.

²³ Hoek 1981, 122-143.

4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

4.1 Conclusies

In antwoord op de geponeerde onderzoeksvraagstellingen van hoofdstuk 1.3 en de hypothesen die in het vooronderzoek zijn gesteld, kunnende de navolgende conclusies worden getrokken:

- Op de plek van het onderzoek zijn sporen aangetroffen die de veronderstelling rechtvaardigen dat er op deze plaats een middeleeuwse begraven hofstad heeft gelegen.
- Het eiland van deze begraven hofstad ligt meer naar het noorden dan op grond van de interpretatie van de kaart uit 1556 werd aangenomen.
- Deze nederzetting begint waarschijnlijk nog in de eerste helft van de twaalfde eeuw. De bewoning lijkt inderdaad te dateren van net na de overstromingen die tot de Duinkerke III- transgressiefase worden gerekend. Dit is overeenkomstig met de archeologische hypothese zoals verwoord in hoofdstuk 4.2.1.
- In tegenstelling tot wat werd verwacht, zijn er geen overtuigende bewijzen voor een twaalfde-eeuws mottekasteel aangetroffen (hoofdstuk 2.4.1). Daarvoor dient het eiland rond te zijn. Voor zover uit de sleuven kon worden opgemaakt, heeft Boekestein een rechthoekig eiland gehad.
- Aangezien er duidelijk sprake is van een omgrachting, hebben we op Boekestein met een ander kasteeltype te maken, namelijk een omgracht adellijk woonhuis, waarvan behalve de gracht, nog geen andere verdedigbare elementen zijn teruggevonden.
- De archeologische hypothese dat het huis Boekestein tijdens de Hoekse en Kabeljauwse Twisten in 1351 werd verwoest en nadien niet meer werd bewoond, lijkt ongegrond. Het vondstmateriaal in de grachten wijst op bewoning tot in de late vijftiende of het begin van de zestiende eeuw.
- De begrenzing van deze begraven hofstad is aan drie zijden vastgesteld. Alleen de zuidgrens is onduidelijk, maar heeft waarschijnlijk onder de zuidelijke stal gelegen.
- De breedte van de grachten is niet vastgesteld, omdat deze zich tot buiten het te bebouwen gebied uitstrekken.
- Er zijn twee evenwijdig lopende muren aangetroffen die waarschijnlijk tot een 9 m breed gebouw hebben behoord. Onduidelijk is of dit het primaire hoofdgebouw van steen uit de veertiende eeuw is geweest, of een later gebouwd onderkomen.
- De archeologische sporen op het eiland bevinden zich naar verwachting tussen de 30 - 130 cm onder het maaiveld.

- Mededelingen van amateur-archeologen wijzen erop dat bij de bouw van de houten wagenschuur of in de daarachter gelegen stal ook funderingen bestaande uit een groot formaat baksteen zijn aangetroffen.
- De humeuze vulling op de bodem van de grachten, alsmede de ligging onder de grondwaterspiegel geven aan dat de verwachting is dat organisch materiaal dat in de gracht terecht is gekomen, goed geconserveerd bewaard is gebleven.
- Geconcludeerd kan worden dat er nog archeologische waarden op de bouwlocatie aanwezig zijn.
- De opslaghal ligt met zijn noordoost kwadrant op dit eiland. De aanbouw aan de noordzijde, het noordwestelijke kwadrant en de zuidoostelijke kwadrant liggen deels op de slotgracht, deels erbuiten (zie Afb.20). Het plan is om de nieuwbouw te funderen op palen om. Onder de bedrijfshal met kantoor worden op een oppervlak van 60 x 40 m². in totaal 262 palen geheid met een doorsnede van 290 mm, die zowel de constructie als de vloer zullen gaan dragen. De open opslagloods die buiten de grachten ligt, wordt verder buiten beschouwing gelaten. Het onderheien van de vloer met een dermate groot aantal palen (ongeveer om de ruim 3 m een paal) betekent dat de aanwezige archeologische sporen op het eiland sterk beschadigd zullen worden.
- Indien eenmaal de palen zijn geslagen, wordt archeologisch onderzoek in de verre toekomst op het eiland vrijwel onuitvoerbaar.
- De schade die de heipalen in de gracht aan de daar aanwezige archeologische resten zullen aanrichten, is veel geringer. Hier zou het vooral gaan om het verlies van enig vondstmateriaal.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van de hierboven getrokken conclusies worden hieronder enkele aanbevelingen gedaan.

- Het voorstel tot verplaatsing van de opslaghal naar het zuidelijke perceel is van de hand gewezen. De beste oplossing om de archeologische waarden zo veel mogelijk te sparen die over blijft, is om te bezien of de funderingsconstructie in met name het noordoostelijke deel van de hal niet zodanig kan worden aangepast, dat de schade aan de archeologische sporen in de ondergrond tot een minimum wordt beperkt. Dit kan het beste gebeuren door de vloeren op staal te funderen en alleen de constructie te onderheien.
- Indien het onderheien van de vloeren onvermijdelijk is, dient onderzocht te worden of het aantal heipalen in het noordoostelijke deel van de bedrijfsruimte niet beperkt kan worden door toepassing van draagbalken.

- Als het huidige palenplan op het eiland gehandhaafd blijft, dienen de archeologische sporen door middel van een opgraving gedocumenteerd te worden.
- De ondergrondse sloop van de te amoveren opstallen dient onder archeologische begeleiding te geschieden.
- Over de laatste twee punten kan het beste zo spoedig mogelijk contact worden opgenomen met de uitvoerende archeologische instantie.

BIBLIOGRAFIE

- ABERG, F.A., 1978: *Medieval moated sites*. London.
- BRINKMANN, B., 1982: Zur Datierung von Mineralwasserflaschen aus Steinzeug, *Keramos Heft 98*, 7-36.
- BULT, E.J. 1983: Midden-Delfland, een archeologische kartering. Inventarisatie-waardering-bewoningsgeschiedenis, *Nederlandse Archeologische Rapporten 2*.
- BULT, E.J., 1986: Ontginning en bewoning ten noorden van de Maasmond en de landschappelijke veranderingen die daarbij optraden, in: M.C. van Trierum & H.E. Henkes, *Rotterdam Papers V*, p.115-136. Rotterdam.
- BULT, E.J., 1988: Sociale en economische betekenis van begraven hofsteden in Delfland. *Westerheem 37*, , p.126-141.
- BULT, E.J., 1998: Aanvullende Archeologische Inventarisatie en waardering van de vindplaats CMA nr. 37B-017 in de gemeente De Lier, *Delftse Archeologische Rapporten 98-3*.
- Dijk, K.F. van, 1981: Opgraving Uitterlier, in Werkgroep Oud-de Lier (red.), *Uit het Liers verleden II*, 40-49.
- DÖBKE, A.B, 1980: *Inventarisatie collectie Emmens. In opdracht van de gemeente Naaldwijk*. Leiden.
- DROSSAERS, S.W.A.1949: *Repertorium op de leenregisters Van der Lek en Polanen 1309-1576, deel 5, Archief van de Nassauschen Domeinraad*. 's-Gravenhage.
- HALLEWAS, D.P. & J.F. VAN REGTEREN ALTENA 1980: Bewoningsgeschiedenis en landschapontwikkeling rond de Maasmond, in: A. Verhulst & M.K.E. Gottschalk: *Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België*, 155-207.
- HOEK, C., 1981: Begraven hofsteden in het Maasmondgebied, in: J.J. Hoekstra, H.L. Janssen & I.W.L. Moerman, *Liber Castellorum. 40 variaties op het thema kasteel*, 122-144. Zutphen.
- HOEK, C., 1981: Het geslacht Uterlyere, in: Werkgroep Oud-de Lier (red.), *Uit het Liers verleden II*, 50-70.
- HOEK, C. 1988: Het geslacht uter Lyere als grootgrondbezitter op de noordelijke oever van de Maasmond, *Historisch Jaarboek Westland 1997*, 125 - 146.
- JANSMA, E., 1995: Rememberings. The Development and Application of Local and Regional Tree-Ring Chronologies of Oak for the Purposes of Archaeological and Historical Research in the Netherlands. *Nederlandse Archeologische Rapporten 19*.

- JANSSEN, H.L., 1996: Tussen woning en versterking. Het kasteel in de Middeleeuwen, in: H.L. Janssen, J.M.M. Kylstra-Wielinga & B.Olde-Meierink (red.), *1000 jaar kastelen in Nederland. Functie en vorm door de eeuwen heen*. Utrecht.
- KORT, J.C., 1987: Overzicht van de leenkamers in Holland. *Rijksarchief in Zuid-Holland, Publicatiereeks nr. 1*.
- KRUISHEER, J.G., 1971: De oorkonden en de kanselarij van de graven van Holland tot 1229, *Hollandse Studiën 2*.
- MEER, B. VAN DER, 1999: *Grondonderzoek en funderingsadvies betreffende Nieuwbouw bedrijfsruimte met kantoor aan de Burgerdijkseweg 12A-14 te Maasland. Opdrachtnummer: D-9076*. Fugro Ingenieursbureau B.V Leidschendam.
- STAALDUINEN, C.J. VAN, 1979: *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000. blad Rotterdam West (37W)*. Haarlem.
- ZAGWIJN, W.H., 1986: *Nederland in het Holoceen*. Haarlem.

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AAI = Aanvullende Archeologische Inventarisatie

AB = Archeologische Begeleiding

AMK = Archeologische Monumentenkaart

AAO = Aanvullend Archeologisch Onderzoek

AMZ = Archeologische Monumentenzorg

AO = Archeologisch Onderzoek

÷ = ligging beneden NAP

NAP= Normaal Amsterdams Peil

SAI = Standaard Archeologische Inventarisatie

BIJLAGE 1: Opdrachtverlening

Faxbericht

Datum
19-10-2000
College van Burgemeester en Wethouders
Gemeente Maasland
t.a.v. mevr.P.J. Bouvy-Koene

Faxnummer
010-5991491

Van
Epko J. Bult
Aantal pagina's inclusief dit blad
3

Onderwerp
Archeologisch onderzoek Burgerdijkseweg 12

Bij een bouwaanvraag voor een bedrijfsloods aan de Burgerdijkseweg 12 heeft de Provincie Zuid-Holland voorwaarden verbonden aan het afgeven van een verklaring van geen bezwaar. Voorafgaand aan de bouw diende een onderzoek te worden ingesteld naar de archeologische waarden van deze lokatie. Indien deze waarden zouden worden aangetoond diende er rekening te worden gehouden met deze archeologische waarden.

Een uitgevoerd Standaard Archeologische Inventarisatie (SAI) wees uit dat op deze locatie een middeleeuws kasteel heeft gestaan. Aan de hand van oude kaarten kon de ligging van het kasteel redelijk nauwkeurig worden bepaald, namelijk precies op de plaats van de bouwlocatie.

In overleg met de aanvrager van de vergunning, de firma N.A. van der Marel Beheer B.V., is getracht de bouwlocatie te verplaatsen naar een zuidelijker gelegen perceel, buiten het archeologisch terrein. Dit voorstel is door de Dienst Landelijk Gebied in overweging genomen maar uiteindelijk afgewezen, waardoor de bouw op het archeologische terrein onafwendbaar is.

Om te bepalen wat de preciese ligging van het kasteel is, te toetsen of er nog archeologische waarden aanwezig zijn en om te zien in hoeverre het voorgenomen bouwplan een aantasting van die waarden zou betekenen, is een Aanvullend Archeologisch Onderzoek (AAO) uitgevoerd. Dit onderzoek heeft de

archeologische waarden aangetoond, de precieze locatie bepaald en uitgewezen wat de aantasting van het voorgenomen bouwplan zou betekenen. In het verslag dat naar aanleiding van het AAO werd gemaakt, zijn aanbevelingen gedaan om de funderingsconstructie zodanig aan te passen dat schade aan de archeologische waarden zo veel mogelijk worden beperkt. De aanvrager heeft het alternatief om de heipalen zo veel mogelijk te vervangen door betonnen funderingsbalken berekend. De uitkomst is dat deze zo breed en diep moeten worden geconstrueerd, dat daarmee een grotere schade aan de archeologische waarden wordt toegebracht dan bij het uitsluitend onderheien van de betonnen vloer. Dit alternatief valt dus af.

Het vervangen van de palen door minder palen van een grotere omvang levert vrijwel geen vermindering van de verstoring op: De ruimtewinst tussen de palen is minimaal, terwijl de omvang van de palen in verhouding sterk toeneemt. Ook deze oplossing biedt derhalve onvoldoende uitkomst. Bovendien nemen de bouwkosten onevenredig toe.

In het voorliggende bouwplan zijn de volgende aanpassingen aangebracht die zo veel mogelijk tegemoet komen aan de aanwezige archeologische waarden:

- De bovenkant van het vloerpeil wordt op 65÷NAP gelegd. Hiervoor worden de lagere delen van het terrein met grond aangevuld. Dit betekent dat de basis van de vloer op 95 ÷NAP komt te liggen, wat 15 cm hoger is dan het niveau waarop pas sprake is van archeologische sporen.

- De plattegrond van de bedrijfsruimte is zodanig opgeschoven dat de te verdiepen delen van de bedrijfsruimte (kruipruimte onder kantoor en spoelput net buiten het kasteleiland komen te liggen, in de voormalige slotgracht. Op deze plek komen archeologisch relevante sporen pas voor vanaf een niveau van 200 ÷NAP of lager. De diepte tot waarop op deze twee lokaties wordt gegraven bedraagt respectievelijk 165÷NAP en 225÷NAP. Alleen in de verdieping voor de spoelput kunnen archeologische resten worden verwacht (oppervlak: 6 x 15 m).

- De funderingsbalken voor de constructie zullen tot 165÷NAP worden ontgraven. Daarvan zal alleen de noordmuur op het kasteleiland worden ingegraven, de overige muren komen boven de voormalige slotgracht te liggen. Alleen in de sleuf van de noordmuur bestaat een grote kans op het aantreffen van archeologische resten.

- Het aantal palen is zo maximaal mogelijk uit elkaar geschoven. Dit betekent dat de onderlinge afstand tussen de palen 3.5 m bedraagt bij een paaldoorsnede van de 290 mm. Bij afmetingen van het kasteleiland van 20 x 25/40 m bedraagt het maximale aantal heipalen 42/72, hetgeen neer komt op een rechtstreekse verstoring van ongeveer 0,7%.

- De rijen heipalen worden zo geplaatst dat verstoring van de bekende funderingen wordt vermeden.

- De aanvrager van de bouwvergunning heeft aangegeven zijn medewerking te zullen verlenen aan archeologisch onderzoek dat noodzakelijk is voor het ontgraven van de smeerkuil in de noordelijke slotgracht en de bouwsleuf voor de noordelijke fundering. Voorts wordt ook rekening gehouden met

archeologische begeleiding tijdens het ondergrondse slopen van de af te breken opstallen.

Op grond van deze genomen maatregelen vind ik dat de aanvrager alle denkbare moeite heeft gedaan om de archeologische waarden op de bouwlocatie te ontzien. Daar waar verstoring optreedt, is veilig stellen van de archeologische waarden ex situ gewaarborgd. Op grond van de genomen maatregelen zie ik geen beletsel meer om vanuit de archeologie de bouwvergunning langer aan te houden. Ik adviseer daarom het college van B&W Maasland de provincie Zuid-Holland te vragen om de verklaring van geen bezwaar af te geven.

Epko J. Bult
gemeentelijk archeoloog